

Papp Márta

A TÖRTÉNELEMKÖNYVEK SZEMLÉLETE

Elhangzott A BAJBAN ORVOSÁG KELL konferencián (2009. február 28.)

Az illusztrációk A történelem könyvek (ábrák).pdf file-ban találhatók.

1971-ben középiskolai tanulmány végén nagy ürességet éreztem magamban, mintha megloptak volna, mintha elvesztettem volna valamit. Így összegezhetném az akkori érzéseimet. Magammal hoztam szüleim, nagyszüleim élményeit, gyermekkori olvasmányaimat, melyek nemzettudatomat formálták. Aztán – az egyébként szeretett középiskolámban – mintha mindent összetörtek volna bennem. Ennek okait akkor még nem értettem, de az utolsó órán megkérdeztem történelem-tanárnőmtől, hogy feladata volt-e a történelemoktatásnak, hogy hazaszeretetre neveljen? Ma is emlékszem a tanárnő döbbent tekintetére, ahogy rám meredt. Aztán megvonta a vállát, és azt mondta: az vagy kialakul valakiben,

vagy sem. Tehát nem volt feladata. Ha valakiben mégis kialakult, ahhoz az iskolának kevés köze van.

Sokszor eszembe jut, ma 37 évvel később nem tehetné-e fel egy mai diák ugyanezt a kérdést az általános iskolától az egyetemig, és nem kaphatná-e látva a mai tankönyveket, ugyanezt a választ. Pedig nem mindenütt van így. Romániában a történelmet tanuló gyerekeknek el kell képzelni magukat egy hajdan volt dák fiú helyébe, és le kell írni élményeiket. Vagyis ott tudnak egy nagyon fontos dolgot. A diáknak azonosulnia kell elődei történelmével úgy, ahogy egy jól működő családban az ember identitása úgy formálódik, hogy megismeri ősei életét, és hibáik, bűneik ellenére is elfogadja őket a sajátjának. Egy nemzet történelme, végül is egy nagycsalád történelme lehetne.

Ezzel szemben a mai történelem tankönyvek éppúgy elidegenítő hatásúak, akárcsak korábban. A magyar történelemről úgy írnak a diákok dolgozataikban, mintha pl. Dél- Afrika történelméről írnának. Nem az ő hibájuk. Az 1. osztályos tankönyv végén kezdik el a magyar őstörténet tanulását. Számos izgalmas és nyitott kérdést vet föl ez a korszak. Ideje lenne a diákok elé tárni eredetünk lehetséges alternatíváit, gúnyolódás nélkül beszélni nyelvünk eredetére vonatkozó eltérő álláspontokról, és elfelejtett középkori krónikáinkat is újra megismertetni velük. Ezeket régebben minden iskolás gyermek tanulta. Izgalmas és szép lehetne a honfoglaló ősök élete, szokásai, hit és mondavilága, amiről diákjaink szinte semmit sem tanulnak. A honfoglaló, kalandozó magyarok életének bemutatásánál ez a kép szerepel Száray Miklós 9. osztályos tankönyvében (1. kép). És egy másik: varkocsos magyar harcos torzképe egy regensburgi vállalkövön (2. kép). Kinek támad ezek alapján kedve azonosulni honfoglaló elődeinkkel? Pedig lehetne ez másképpen is. Bemutatom László Gyula néhány gyönyörű rajzát (3-5. kép). Nem lehet azt mondani, hogy valami romantikus, elfogult nacionalizmus vezette őt, hiszen sírmellékletek, antropológiai leletek százai alapján készültek ezek a rajzok. Csak éppen átsüt rajtuk a tudós szeretete, megbecsülése elődeink iránt. Ő maga ír erről a fiataloknak az 50 rajz a honfoglalókról című könyvében. Azt akartam bemutatni, hogy Zrínyi szavaival: „Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak.”

Középkori történelmünk első 500 éve a trónviszályok, tatárdúlás ellenére is tele van nagy teljesítményekkel, kiemelkedő uralkodókkal. A keresztény Magyarország történetét persze nehéz megérteni a kereszténység nélkül. Szent Istvánról

megtanulják a diákok, hogy létrehozta a tíz püspökséget, a vármegyéket Aztán 1031-ben meghalt Imre, megvakíttatta Vazult, és jött Orseoló Péter. Szabó Péter–Závodszy Géza könyvrészlete is ezt igazolja (6. kép). De mitől is volt szent? Egyetlen tankönyv sem tesz említést a korona és az ország felajánlásáról. Még legendaként sem. Miért? Pedig enélkül a miniszterelnök rosszízű tréfálkozását sem lehet megérteni. Általában apró betűs részben szerepel az Imre herceghez írt Intelmek néhány jól ismert részlete. Száray 10. osztályos tankönyvében alá is húzta a 41. oldalon: "Az egy nyelvű és egy szokású ország gyenge és esendő". Szent László a középkori történelmünk talán legnépszerűbb alakja volt. Legendák, népelemek őrzik emlékét. Mit tudnak róla a diákok? Kegyetlenül szigorúan büntette a lopást, és meghódította Horvátországot. Mitől is volt nagy király és szent? Rózsafüzérrel a kezén harcolt. Megindítóak e szavai is. „Én csak egy bűnös ember vagyok, de a világi hatalmat a legnagyobb bűnök nélkül nem lehet gyakorolni”. Szent Margiton kívül említés sem történik az Árpád ház többi szentjeiről, még Szent Erzsébetről sem, akit az egész keresztény világban tisztelnek. A szociális gondoskodás hőse lehetne, a nem hívő gyerekek számára is.

Sajnos nem a történelembünyvekbenn, hanem egy osztrák szerzetes művében olvastam: „A tetterős és erős magyar kereszténységnek legnagyobb bizonyosága az Árpád-ház igen sok szentjével, és boldoggá avatottjával, amiben páratlan a többi európai dinasztia között. E korban kereszténynek és magyarnak lenni egyet jelentett. E korból származik a mondás. "Ha szentet akartok látni, menjetek Magyarországra". Nándorfehérvár védői gyóntak, áldoztak, imádkoztak. Kapisztrán János így biztatta katonáit: Ó magyarok, gyermekeim, segítsetek a keresztény világnak! Hunyadi János halálhírére II. Mohamed azt mondta: „Sajnálom hogy meghalt, habár ellenségek voltunk, de nála nagyobb emberrel még nem találkoztam.” Milyen jó lenne, ha a Hunyadiak méltatása a tankönyvben is szerepelne. Talán helyreállítaná megroppant önbizalmunkat. Nem kap helyet a Szent–Korona eszme sem a tananyagban. Néhány semmitmondó mondat szerepel a Szabó– Závodszy tankönyvében (7. kép). Az igazi gondok mégis újkori történelmünknel kezdődnek. Megszűnik az ok-okozati összefüggésekben, az egységben látás képessége. Tabuk féligazságok között lavírozva, haladunk előre, mozaikkockákat tárva a tanulók elé. Nem válik világossá mi is történt velünk, és történik ma is. A politikai kényszerekhez igazodva, az önkorlátozás elhallgatás, öncenzúra számos nyomára bukkanhatunk. Kísért a kommunista történetírás hatása ma is. Magyarország soknemzetiségű ország volt mindig is, a viszony megromlásáért kizárólag a magyar politikai elit felelős, tehát végül Trianonért is. Tapintatosan hallgatnak, vagy jelentéktelenné teszik a magyarellenés népiirtásokat Erdélyben, vagy a Délvidéken. A közelmúltban olvastam egy 1903-ban kiadott könyv reprint-kiadásában, hogy Erdélyben tízezer magyart gyilkoltak le állati kegyetlenséggel, csak Alsó- Fehér megyében minden 5. magyar népiirtás áldozata lett. Falvak sora tűnt el a térképről Talán emlékezni kellene rájuk kegyelettel, ahogy más népek teszik. Október hatodikai

megemlékezéseinkben sem szerepelnek, mert nem tudunk róluk. Kacziány Géza Magyar vértanúk című könyve számol be erről a tragédiáról. Závodszy könyvében a kép alatt szerepel az utalás Szerb fölkelők Fehértemplomot ostromolják” (8. kép). Zalatna és más erdélyi falvak népének kiirtásáról szó sem esik. Pedig nemzetiségi törvényeink jelentőségét is csak ennek fényében lehetne értékelni. A dualizmus utolsó szakaszának kiéleződő nemzetiségi ellentéteiről viszont minden tankönyv ír, a mélyen rejlő okok nélkül Száray Miklós 11. osztályos tankönyvének végén szerepel a megállapítás, hogy Magyarország elvesztette tekintélyét Európában az úgynevezett Memorandum-per miatt. (9. kép) Milyen Európáról beszélünk? Írország lakossága 8-4 millióra csökkent ebben az időben a brutális nemzeti elnyomás és a rendszeres éhínségek miatt. Megtanítjuk, – igaz a korábbi fejezetben –, hogy ebben a korszakban egyáltalán nem is létezett kisebbségvédelem, nemzetiségi politika Európában.

Megengedő elnézés jellemzi a 12. osztályos tankönyvek többségét az őszirózsás forradalom és a tanácsköztársaság vonatkozásában. A 2001.-ben megjelent, Cégér Kiadó által kiadott tankönyv, lektorálta többek közt Romsics Ignác, 50 főre becsüli a vörös terror áldozatait, – 600-700 fő volt a valószínű – a fehérterror esetében 2000 főről beszél, és 73 ezer perbe fogottról, és történelmünk legnagyobb bosszúhadjáratának tekinti (10. kép). Kovács István, Kovácsné Bede Ágnes könyve 2002-ben a Pedellus kiadónál jelent meg, csak annyit ír, hogy a vörös terrorra a fehérterror volt a válasz: „Az üldözöttek, megkínzottak között a kommunista rendszer helyi vezetőin túl voltak zsidó vallású magyar állampolgárok is.” Magyarázat semmi. A Cégér kiadó könyvében a numerus clausus Európa 1. antiszemita törvényének nevezi. Honnan jött váratlanul az antiszemitizmus? Magyarázat sehol. Csak a náci Németországnál tanulnak róla, legközelebb a tanulók. Tehát hamarabb lett rasszista, kirekesztő a magyar társadalom, mint a német? Trianon fájdalmaról évtizedekig szólni sem lehetett. Ma mindent könyv leírja, hogy Trianon az egyik legnagyobb tragédia volt, de sem az oda vezető utat, sem a trauma nagyságát nem láttatják ma sem. A Cégér Kiadó tankönyve kb.5 sorban számol be a területi veszteségekről (12. kép). A német békét közel 1 oldalon tárgyalja. (11. kép) Ugyanez a tankönyv így fogalmaz: „Trianon igazságtalan volt, de el kellett volna fogadni, mert a revízió igénye a német szövetséghez, a 2. világháborúhoz, ez pedig a holokauszthoz vezetett. Tehát bűn volt. Az utolsó fasiszta csatlós fájdalmas tévképzete ott él ma is a diákjainkban.

A mélyen ülő büntudat, a szabadulás vágya, felejtés kényszere, lelki torzulást eredményez. A kóros, ránk erőltetett büntudattól szabadulni próbál az ember. 2004 decembere szomorú következménye ennek a történelmi torzításnak. A szégyellt történelmi múlttól való szabadulás vágya – patológikus

formát öltve – öngyűlöletbe csaphat át. 2006-ban a magyar rendőrök dühödten taposták meg a magyar zászlót. A felelősség kérdése mindenképp felvethető az elmúlt évtizedek, és a jelen történészei, és tankönyvírói vonatkozásában. A bűnös nemzet tudata továbbél a Kovács házaspár könyvében is. A zsidóság deportálásáért már az egész nemzet közönye felelős. Az orosz megszállás – felszabadításként is szerepel újra a legtöbb tankönyvben (13. kép). A Cégér Kiadó könyvében is említést tesznek az elhurcolt magyar civilekről is, de a következő bevezetővel: „A háború mindig kritikus pontja a harcoló hadsereg és a polgári lakosság találkozása. A frissen elfoglalt területeken, ez soha sehol nem történt konfliktusok nélkül. Valóban ilyen elnéző lenne a szerző más megszálló hadseregek esetében is? Általában 1956-ról tényszerűen és pontosan számolnak be a tankönyvek. De a képek kiválasztása sokat sejtet itt is a szerző szemléletmódjáról Mindszenty és Rákosi portréja (14. kép). Repánszky- Dubcsik 12. osztályos tankönyve (Műszaki kiadó, 2003) utolsó oldala mit üzen a diákoknak búcsúzóul? A következtetést a tanulóknak kell levonni. A lap tetején táblázat látható, amely a határon túli magyarság létszámának gyors apadását mutatja. Alatta pedig egy 1997-ben végzett közvélemény kutatás eredménye arról, hogy a megkérdezettek hány százaléka ellenezné, hogy családtagja románnal, zsidóval, kínaival, cigánnyal kössön házasságot (15. kép). A Szentírás szavai jutnak eszembe (Máté 22, 25-26): „Minden ország, amely meghasonlik önmagával, elpusztul.” Jó lenne minél több új tankönyvet írni, hogy több évtizedes meghasonlottságunkat gyógyítgassuk!”